

Gamborg heeft een witgepleisterd kerkje met trapgeveltjes, een eenmans-schooltje dat half schuil gaat onder de oude paardekastanje, twee „herregårder” (hereboerderijen) en wat keuterboertjes, een winkel, een kerkhof en een „præstegård” (pastorie annex boerderij). De gebouwen van dit miniatuurstadje staan dicht opeengedrongen, als een kudde vee, die bevreesd is voor een naderend onweer. In het noorden en oosten golft het land weg in regelmatige hooi-, koren- en graslanden, aan de zuidkant sluit een klein bos de stad af van de Oostzee.

Via een hellend pad en een brede dam komt men op Svinø, het bruinvisseneiland. Svinø is een klein schiereiland in de Gamborgfjord, een stille ondiepe inham van de Kleine Belt. Letterlijk vertaald betekent Svinø zwijneiland. Bruinvissen heten in Denemarken „marsvin” (zeevarken). Nog niet zo heel lang geleden maakten de bewoners van Middelfart, Gamborg, Faenø en Fønsskov jacht op de bruinvissen in de Kleine Belt, die ze over de zandbank Hvide Sten door de nauwe opening tussen Faenø en Fønsskov naar de Faenøsund dreven en ze vandaar de ondiepe Gamborgfjord injaagden. De fjord werd daarna met netten afgesloten. Op het strand van Svinø werden de kleine walvissen vervolgens een voor een afgeslacht. Een enkele maal komt dit eeuwenoude bedrijf weer tot leven, maar gedood worden de dieren niet meer. Ze krijgen een merkje en worden weer losgelaten om later weer gevangen te worden.

Het water in de fjord is glashelder. De bodem is bedekt met wit zand en vele rolkeien. Glazige melkblauwe oorkwallen zwemmen met trage klokbewegingen met de stroom mee. In deze kwallen vind ik meermalen kleine vloekreeftjes met grote iriserend groene ogen: kwalvlooiën (*Hyperia galba*). Ze vreten grote holten in de kwallen en schijnen zich bij voorkeur in de eierstokken op te houden. Zeesterren kruipen langzaam over de ronde stenen, zandkrabbetjes en alikruiken scharrelen tussen de keien rond. Blaaswier en gewoon zeegras (*Zostera marina*) liggen in dichte massa's tegen de oever gespoeld. De blaaswierslierten zitten vol witte platte „slakkehuisjes”. Het zijn de kalkkokertjes van het Noorse posthorentje (*Spirobis borealis*), een zeeworm.

Ten oosten van Svinø ligt het Statsreservat, een groot biezenveld, waar volgens de Gamborgers knobbelzwanen in autochtone staat broeden. De enige broedvogels, die ik er zag, waren watersnippen, wilde en berg-eenden.

In het stadje Gamborg zijn spreeuwen, ring- en huismussen de gewone straatvogels. Kneutjes en geelgorzen fourageren er op de vrijwel verkeerde wegen en nestelen er in de vele hagen, waaronder moesdistel (*Cirsium oleraceum*), vingerhoedskruid (*Digitalis purpurea*) en bosandoorn (*Stachys sylvatica*) bloeien. Veldleeuweriken tierelieren in de hoge blauwe lucht en zilver-, storm- en kapmeeuwen jagen er op vliegen. Een kemphenetje wordt door twee kieviten van hun broederfje gejaagd op een weiland aan de rand van de bebouwde kom. Spiesleeuwenbekje (*Linaria elatine*)

en blauw walstro (*Sherardia arvensis*) behoren er tot de gewone akkerplanten.

De mooie oude Wedellsborg ligt aan de Tybrind Vig, een 20 km meer naar het zuidoosten van Gamborg. Erg indrukwekkend is de burcht niet, wel erg lieflijk, zoals bijna alles in dit dromende land. Onder de oude beuken spelen de hazen en in het dichte struikgewas leven reeën. De Wedellsborg ligt op historische grond, want in de Steentijd moet hier een nederzetting geweest zijn. In 1957 vond een kikvorsman van het Falck Reginkorps in zijn vakantie op de bodem van de Tybrind Vig vuurstenen gereedschappen in een ongekende hoeveelheid.

Stubberup, niet ver van de Wedellsborg, biedt botanische verrassingen in de vorm van oranje havikskruid (*Hieracium aurantiacum*), ruige scheefkelk (*Arabis hirsuta*) en mottenkruid (*Verbasum blattaria*), die er in massa de wegberm sieren.

In Sandager zonnen kleine hagedissen zich op de kilometerpaaltjes en zingen ringmus en geelgors hun simpele melodietjes in de heggen. Grote groene sabelsprinkhanen (*Tettigonia viridissima*) sjirpen er de hele dag en tussen bochtige klaver, witte honingklaver (*Melilotus albus*), heggewikke (*Vicia sepium*) en moerasrolklaver bloeien er de in Zuid-Limburg algemene grootbloemcentaurie (*Centaurea scabiosa*) en de boksdoorn (*Lycium halimifolium*) in de wegkanten.

Assens is een dood handelsstadje, geboorteplaats van de Dénse zeeheld Peter Willemoes. Prachtig zijn er de in vakwerk opgetrokken huizen en boerderijen. Lejrplads „Willemoes” ligt op een langgerekte landtong, vlak bij de haven, die heel toepasselijk Naes heet. Je wordt er ontvangen met een hartelijke handdruk en „Vellkommen til Assens” en je kijkt vanuit de tent zo op het tamme water van de Kleine Belt.

Het keienstrand van de Naes, met veel strandplasjes en grote wier- en mosselbanken, levert leuke vondsten op. Tussen het wier vind ik een paar geschubde zeerupsen (*Lepidonotus squamosus*), zeewormen, van welker leven we maar heel weinig weten. Onder elke kei huizen tientallen zee-duizendpoten (*Nereis pelagicus*), heel kwieke zeewormen met fraaie metaalglanzen op hun lijven en een paar forse donkere hoornachtige kaken. Deze roofworm leeft voornamelijk van andere zeewormen.

Ook in dit milieu zijn strandkrabben, alikruiken, strandvlooien (*Talitrus locusta*) en zeepissebedden (*Idotea*) veel voorkomende dieren. Wat schelpen betreft, is het Oostzeestrand bepaald schraal te noemen. Ik vind er wat ondermaatse strandgapertjes van het formaat, dat vroeger onze Zuiderzee

Fingerhoedskruid
(*Digitalis purpurea*)

bevolkte, verder grote mosselen, een paar afgeknotte gapers (*Mya truncata*), enkele zeer oude witte boormossels (*Barnaea candida*) en een paar fuikhorentjes (*Nassa reticulata*). Deze collecte is zo'n beetje de gehele schelpen„rijkdom" van de Zuidfuunse kust.

Zilver-, kap-, storm- en Scandinavische kleine mantelmeeuwen zoeken in flinke aantallen hun voedsel op de modderbanken aan de landzijde van de Naes en maken me de volgende ochtend al vroeg wakker met hun helse gekrijs en gekokker. Vanuit Assens is het een wip naar Frederiksgaveskov, een uitgestrekt beukenwoud, waar ik vergeefs naar hanekammetjes zoek. Daarvoor in de plaats echter vind ik veel boeiender zaken, o.a. eenbloemig parelgras (*Melica uniflora*), bosklaverzuring, longenkruid (*Pulmonaria officinalis*), groot springzaad (*Impatiens noli-tangere*) en heksenkruid. En even later kondigen twee miauwende buizerden boven de ritselende beukekronen aan, dat ze in dit bos hun broederf hebben.

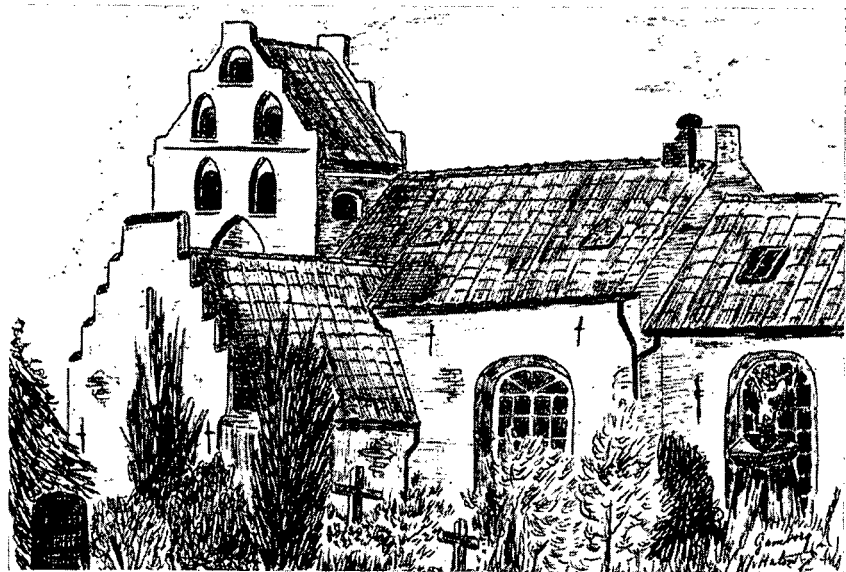

Egel

Dreslette heeft een bedehuis, dat er meer als een kurhaus dan als een kerk uitziet. Niet bepaald mooi. De weg Dreslette—Hårby daarentegen is zeer pittoresk, vol kleine ups-and-downs, dwars door bossen en open akkers met op hopen staand koren en lieflijke hoeven. Als bestanddeel van de hoge hagen, die de velden vaak tegen de wind beschutten, heeft men veelvuldig gebruik gemaakt van de boksdoorn. Onder een van die heggen vind ik het zeldzame kluwenklokje (*Campanula glomerata*).

Fåborg is evenals Assens een oude handelsstad. De kerk is witgepleisterd, heeft een flinke oude toren en veel trapgevels, maar is veel groter dan die van Gamborg. In een van de vele blinde vensters, die de muur sieren, zit een bosuil met zijn zwarte ogen naar beneden te gluren, waar merels op het kerkhof lawaaien.

Ik kampeer even buiten de stad achter een boerderijtje. In de nacht wordt ik herhaaldelijk gewekt door een stuk of drie egels, die zich om beurten aan de scheerlijnen schurken of aan een verdwaald papiertje knagen.

Witgepleisterd kerkje van Gamborg met trapgeveltjes

De weg van Fåborg naar Svendborg is een der mooiste trajecten van heel Funen. Hij kruist vele heuvels en is door hoge heggen van iep, hazelaar, sering en meidoorn gescheiden van het glooiende akkerland. U kunt zich voorstellen, wat een aanblik deze wegkantversiering in de lente geeft, als die heesters in bloei staan. Op vele plaatsen zijn de hagen vervangen door stapelmuurtjes van zwerfkeien, waarop bloeiende plantengemeenschappen voorkomen. Zo zie ik er erg veel wit vetkruid (*Sedum album*), muurpeper (*Sedum acre*), muurleeuwenbekje (*Linaria cymbalaria*) en eikvarens (*Polypodium vulgare*).

Bij Ulbølle groeit naast knautia, mottenkruid en grootbloem-centaurie de agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) met hoge ijle pluimen van kleine gele bloemen weelderig in de wegberm.

Het Hvidkilde Sø bij Ulbølle heeft een typisch ronde vorm, die doet vermoeden dat dit meer een oude gletscherkuil is. We zitten hier per slot van rekening midden in een landschap, dat zijn huidige vorm goeddeels te danken heeft aan het glaciaal. In dit meer moeten nog moerasschildpadjes (*Emys orbicularis*) leven, getuige een aantal keurig geprepareerde exemplaren in het Zoologische Musee van Svendborg. Natuurlijk zie ik ze niet in levenden lijve, maar wel smaak ik het genoeg een geoorde fuut met jongen waar te nemen. Vogels zijn er overigens genoeg: waterhoen en meerkoet leven er in de elzenbroeklanden en de moerassen en watersnip en oeverloper voedselen er op de zandstrandjes.

Svendsborg is beslist geen dode stad, is ook veel groter dan Assens of Fåborg. Veel huizen, waaronder grote patriciërswoningen uit de 18e eeuw, kan men hier bewonderen. Er zijn een paar behoorlijke winkelstraten en een haven, waaruit men per boot naar Aerskøbing en Låland kan afvaren. Het Christiansmindeskov is in dit verhaal mijn laatste kampplaats. Het behoort bij een herregård, maar men heeft er niets op tegen als men er

zo maar zijn tent opzet. Het is een behoorlijk beukenbos aan de Svendborgsund en men kan er tussen de beuken kamperen en toch maar vier meter van de zee zitten.

Christiansmindekskov bevat, zoals bijna elk bosje in Denemarken, voor ons Hollanders verrassende botanische verschijnselen: hier kluwenklokje (*Campanula glomerata*), heksenkruid, eenbloemig parelgras en gevlekte dovenetel (*Lamium maculatum*). Door de nabijheid van de zee vind ik er zo maar tussen de beuken de metershoge planten van de zoutminnende moerasmelkdistel (*Sonchus paluster*). Maar dan ineens, luttele meters verderop, een Zuidlimburger als de gevlekte aronskelk (*Arum maculatum*), waarvan je nu in augustus slechts de dikke stelen met oranje bessen vindt.

Bessen van de
Aronskelk
(*Arum maculatum*)

Tegen zonsondergang maken de roeken, de kauwtjes en de bonte kraaien in de buurt een reuze-lawaai. Als het helemaal donker is gaan ze nog een tijdje door. Als ze eindelijk stil zijn, en ik lui op mijn donsje uitgestrekt de koffie verzorg, bezorgt een ijzelijke gil me hartkloppingen en koude rillingen. Even later passeert een schim de lichtkring van mijn petroleum-lamp en weet ik dat het een bosuil was, die me zo deed schrikken. Wolven en beren leven er niet meer in deze bossen, maar Denemarken heeft daarbuiten nog vele verrassingen in petto!

Boekbespreking

EXOTISCHE VISSSEN, door A. van den Nieuwenhuizen.

Uitg.: De Bezige Bij, Amsterdam. f 39,—.

Op de omslag van dit fantastisch mooie boek, waarvan de auteur bij aquariumliefhebbers zeker geen onbekende is, staat: „Een beeld van het leven onder water; tropische vissen bij hun hofmakerij, het paren en schijnparen, de ontwikkeling van hun nakomelingschap en zorg voor de jongen. De broedbiologie in vierenvertig grote kleurenplaten en tweehonderddrieëndertig zwart-wit foto's, gefotografeerd en beschreven door A. van den Nieuwenhuizen". Een hele mond vol, maar dan weet u meteen wat u van dit boek verwachten kunt en wat niet. Want natuurlijk worden niet *alle* tropische vissen afgebeeld of beschreven, dat was ook de bedoeling niet, maar men kan er een heleboel uit leren over de paringsbiologie en hoe men de dieren verzorgen moet. De foto's zijn bijzonder knap en de kleuren zeer natuurgetrouw. Ga het eens inzien bij uw boekhandelaar. U kunt het in ieder geval op uw verlanglijst zetten.

Dr. W. J. PRUD'HOMME VAN REINE